

Aysel DOĞAN*

Translation/Çeviri

Cicero

Marcus Tullius Cicero (106-43 M.Ö.) Stoacılıktan çok etkilenmiş Romalı bir devlet adamı ve hukukçudur. Roma'daki en yüksek siyasi organ olan Roma Konsülünde bir süre görev yaptıktan sonra sürgüne gönderilmiş, milattan önce kırk üç yılında bir suikast sonucu hayatını yitirmiştir.

Cicero'nun ahlak ve siyaset felsefesine katkıları dört kitapta toplanmıştır: *Devlet*, *Yasalar*, *Amaçlar* ve *Görevler*. *Amaçlar*'da Cicero Epikürosçularla Stoacılar arasında insan yaşamının temel amacı konusundaki çelişki üzerinde durur: insan yaşamının temel amacı Epikürosçuların dediği gibi haz almak mıdır, yoksa esas amaç Stoacıların dediği gibi erdem midir? *Görevler*'de Cicero ana erdemleri inceler: bilgelik, adalet, özgürlük gibi. Bu her iki eserde Cicero Stoacı düşünceleri savunan bir tutum içindedir.

Cicero, siyasi yazılarının yer aldığı *Devlet* ve *Yasalar*'ı, Platon'un diyaloglarından esinlenerek kaleme almıştır

Devlet**

I. Kitap

1-12 Siyasetle İlgilenmeli

[Metnin aslında on yedi sayfa kayıp. Cicero önsözün yarısına aykırı bölümünde Epikürüsçüleri yurtsever olmamakla eleştirir.]

(O, x, yurtseverlik yükümlülüğü adına olmasaydı) (ülkemizi) işgalden kurtarmazdı; ne de Gaius Duilius, Aulus Atilius ve Lucius Metellus onu Kartaca belasından kurtarırdı; Skipiolar'ın her ikisi İkinci Punik Savaşının yayılan ateşini kanlarıyla söndürmezlerdi; daha sonra, bu ateş öfkeyle ortaya çıktığında, Quintus Maximus onun kuvvetini zayıflatmazdı; Marcus Metellus onu yerle bir etmezdi; ve Aulus Africanus onu şehrin kapılarından sürüklemeyi ve düşmanın duvarlarına çarpmazdı.

Ya da Marcus Cato'yu düşün; konsülde atalrı olmayan sıradan bir adam—bir adam ki her kim ki aynı çağrıya cevap verir, onu sebatkarlık ve dürüstlük konusunda

---

* Prof. Dr. Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.

** Cicero, *The Republic and the Laws*, (Oxford: Oxford University Press, 1998).

bize rehberlik eden bir model olarak takip eder. Kesinlikle o Tusculum'da emekliliğin tadını çıkarabilirdi—kasabaya yakın sağlıklı bir yer. Fakat, dedikleri gibi, o manyak herhangi bir zorunluluğu olmadığı halde, onların övdüğü sakin ve rahat bir hayattan zevk almak yerine, yaşlı zamanında bu fırtınalı dalgalarla mücadeleyi seçti.... Ben sadece şu temel olguyu ifade ediyorum: doğa insanoğluna iyilik yapması için öyle bir mecburiyet vermiştir ki, bu kuvvet hazzın ve rahatlığın bütün cazibelerine egemen olur.

39-42. Üç basit devlet biçimi

39 Skipio:... Bir devlet halka aittir. Fakat bir halk herhangi bir biçimde bir araya getirilmiş insanların bir koleksiyonu değil, yasal rıza ile ve ortak çıkar için bir araya gelmiş olan çok sayıda insandan oluşan bir topluluktur. Böyle bir birlikteliğin ana nedeni, bireyin sosyal açıdan doğası gereği zayıf bir varlık olması değildir. Çünkü insan izole edilmiş ve *asosyal* bir yaratık değildir; tersine her türden en yüksek refah içinde bile [kendi akranlarından yalıtılmak istemeyen bir doğaya sahip olarak doğar.] ...

41... Böylece sözünü ettiğim nedenle bu şekilde bir araya gelen bir insan topluluğu barınma sorununu çözmek için belli bir yere yerleşir. Doğal konumu ve sakinlerinin emeği ile bu yerleşimler koleksiyonunu sağlam ve güvenli bir hale getirdiklerinde, bu topluluğun üyeleri ona “kasaba” ya da onu ortak mülk olan kutsal mabetler ve toplantı alanları—meydanlar—ile donattıklarında “kent” derler. Dolayısıyla her halk (ki anlattığım gibi çok sayıda insanın birlikteliğidir), her kent (ki bir halkın düzenli bir yerleşkesidir), her devlet (ki söylediğim gibi halka aittir), sürekliliğini koruyacaksa, düşünen ve karar-veren bir organ tarafından idare edilmelidir. Ve bu karar-veren organ, başlangıcını ilk önce devleti ortaya çıkaran nedene borçludur. Ondaki sonra, bu işlevi yerine getirme yetkisi ya bir adama, ya seçilmiş belli yurttaşlara, ya da bütün vatandaşlara verilmelidir. Böylece en üst yetki bir adamın ellerinde olduğunda, o adama kral, devlet biçimine de monarşi diyoruz. Seçilmiş vatandaşlar bu gücü ellerinde tuttuklarında devletin aristokratlar sınıfı tarafından yönetildiğini söyleriz. Her şeyin halka bağlı olduğu devlet biçimine demokrasi denir.

43-45. Her bir devlet biçiminin kusurları

43 Fakat monarşilerde uyrukların adaletin yerine getirilmesinde ve idari tartışmalardaki payı çok küçüktür; aristokrasilerde kitleler ortak refah için düşünüp tartışmaktan ve yetki sahibi olmaktan dışlandıklarından hakları olan özgürlüğe sahip değildir; ve bütün güç halkın eline geçtiğinde (bu gücü adil olarak ve ılımlı bir biçimde uygulasalar bile), ortaya çıkan eşitlik adil değildir, çünkü sıralamada farklılıklara izin vermez....

44 Şu anda birbirlerine karıştırılmadan, her biri kendine özgü karakterini koruduğu haliyle üç hükümet biçiminden söz ediyorum. Bu hükümet biçimlerinin her biri yukarıda belirttiğim şekilde kusurludur. Ayrıca, onlar sözünü ettiğim kusurlardan daha başka tehlikeli kusurları da olan [rejimlerdir.]...

46-50. Bir Demokrasi savunusu

47 Skipio: ... Özgürlüğün halkın gücünün en üst düzeyde olduğu demokrasi hariç, hiçbir devlette ikamet yeri yoktur. Doğaldır ki hiçbir şey özgürlükten daha tatlı olamaz. Bununla birlikte, eğer özgürlük herkes için aynı değilse, özgürlük adını hak etmez. Çünkü özgürlük nasıl herkes için, uyrukların köleliğinin şüpheye yer vermeyecek şekilde kesin olduğu monarşide zaten olamaz, fakat herkesin görünüş itibarıyla özgür olduğu devlet biçimlerinde bile, aynı olabilir ki?

48 ... Bize bir veya birkaç adamın kalabalıktan daha zengin ve gönenç olmasıyla ayrıldığında, bu adamların kendini beğenmiş ve kibirli tavırları sonucunda bir despotizm veya oligarşinin ortaya çıktığı söylenmektedir; çünkü samimiysizlik ve zayıflık zenginliğin kibirliliğine yol açmaktadır. Fakat eğer haklarını korurlarsa, kendileri yasalar ve mahkemelerin, savaş ve barışın, uluslar arası antlaşmaların ve her yurttaşın sahip olduğu hayatın ve zenginliğin sorumluluğunu taşıdıkları sürece, insanlar ne güç ne özgürlük ne de mutluluk açısından daha üstün bir hükümet biçimi olmadığını söylerler. Onlar yalnızca bu hükümet biçimine doğru bir biçimde “devlet,” (yani halkın mülkü) denilebileceğine inanırlar.... Öyleyse, yasa sivil birlikteliği oluşturan bağ ve yasayla güçlendirilen adalet herkes için aynı olduğundan, aralarında bir eşitlik olmadığına hangi adaletle yurttaşlar bir arada tutulabilirler? Eğer insanların zenginliğini eşitlemek düşüncesi reddediliyorsa, ve doğuştan sahip olunan yeteneklerin eşitliği imkânsız ise, en azından aynı ulusun vatandaşlarının yasal hakları eşit olmalıdır. Çünkü bir devlet adalete ortak katılım ya da adalet önünde eşitlikten başka nedir ki?

50 ... Dolayısıyla, diğer devlet biçimleri kendilerine gururla yakıştırdıkları hiçbir isimle anılma hakkına sahip değildir. Şahsi güç ve mutlak otoriteye aç olan bir adamı, halka zulüm eden bir adamı ele alalım. Niçin ona despot demek yerine, Jüpiter’in en iyi nişanı olan kral adını vereyim?

54-64. Bu basit devlet biçimlerinden birini seçmeye zorlandığında, Skipio, kusurlu doğasını kabul etmesine rağmen, monarşiyi tercih eder

54 Laelius: Fakat senden ne haber Skipio? Bu üç [devlet] biçiminden hangisinin en iyisi olduğunu düşünüyorsun?

Skipio: Üçünden hangisinin en iyisi olduğunu düşündüğüm sorusu yerinde bir sorudur; çünkü tek başına bu devlet biçimlerinden hiçbirini onaylamıyorum. Onların hepsinin birleşimi olan bir devlet biçiminin tek başına onların her birinden daha üstün olduğunu düşünüyorum. Fakat eğer tek başına onlardan birini seçmek zorunda olsaydım, monarşiyi seçerdim. ... Kralın adı bize baba adı gibi görünür çünkü kral vatandaşlarına kendi çocuklarıymış gibi bakar, ve onları korumak konusunda daha vicdanlıdır. ...

55 İşte aristokratlar, bunu daha etkin olarak yapabilecekleri, ve birkaç adamdan oluşan konsüllerinde, bir adamınkinden olduğundan çok daha fazla bilgelik, sağduyu ve eşit miktarda adalet ve güvenilirlik olacağı iddialarıyla buradalar. Fakat işte yüksek sesle ne bir ne de birkaç adama itaat etmek istemediğini, hiçbir şeyin özgürlükten daha tatlı, vahşi hayvanlar için bile, olmadığını haykıran, ve ister bir kralın isterse aristokrat bir sınıfın köleleri olsunlar, kölelerin hiçbirinin özgür olmadığını haykıran bir halk.

Buna göre, krallar onlara olan sevgimizle, aristokratlar bilgelikleriyle, ve demokrasiler özgürlükleriyle bize çekici gelirler. Bu nedenle onları karşılaştırdığımızda hangisinin tercih edilmesi gerektiğini söylemek zordur.

III. Kitap

32-41. Laelius adaletin bir devletin düzeni ve devamı için gerekli olduğunu iddia eder

33 Laelius: ... Gerçek yasa doğayla uyum içinde yapılan doğru akıl yürütmedir. Bu yasa evrensel olarak uygulanır, değişmez ve sonsuzdur; emirleriyle göreve davet eder ve yasaklarıyla yanlış edimden uzaklaştırır. Ve iyi insanlar üzerindeki emirleri ya da yasaklamaları, bunların hiçbiri kötüler üzerinde etkili olmasa da, boşuna değildir. Bu yasa feshedilemez, ne de bu yasanın bir bölümünün değiştirilmesine izin verilebilir, ve yasayı tamamen ortadan kaldırmak imkânsızdır. Yasanın bize yüklediği görevden Senato veya halkın kararıyla kurtulamayız; ne de kendi dışımızda bir yasa sözcüsü veya yorumcusu aramamıza gerek vardır. Roma'da ve Atina'da, ya da şimdi ve gelecekte farklı yasalar değil, fakat bütün milletler için ve tüm zamanlarda geçerli tek bir sonsuz ve değiştirilemez yasa olacaktır ve hepimizin üzerinde tek bir sahip ve kural koyucu— yani Tanrı olacaktır, ki o bu yasayı yapan, ilan eden ve uygulayan yargıçtır. Her kim ki bu yasaya itaat etmez, o kimse kendinden uzaklaşır. Çünkü kendi insani doğasını reddettiğinden, o kimse genellikle ceza olarak düşünülen şeylerden kurtulsa bile, en kötü cezalara maruz kalacaktır....

YASALAR

I. Kitap

16-35. Doğa yasası insanın doğasında aranmalıdır. İnsan kutsal akıldan pay alan ve adalete katılmakla yükümlü olan yegane türdür.

22 Marcus: Kısa konuşacağım; söylediğim şudur. Öngörü ve hızlı zekâ, karmaşık, keskin, kapsamlı hafıza, akıl ve sağduyu bahşedilmiş insan dediğimiz yaratığa onu yaratan yüce Tanrı tarafından ayrıcalıklı bir statü verilmiştir. İnsan bu kadar farklı tür ve çeşitteki canlı arasında, bütün diğer yaratıklar onlardan yoksunken, akıl ve düşünceden pay almış yegâne varlıktır. Fakat daha kutsal olan, sadece insanda değil, fakat bütün gökyüzü ve yeryüzünde var olduğunu söyleyeceğim şey, akıldan (ve akla tamamen geliştirilip mükemmelleştirildiğinde, doğru bir biçimde bilgelik denir) başka nedir?

23 Buna göre, akıldan daha iyi bir şey olmadığından, ve hem insanda hem de Tanrı'da var olduğundan, insanın ve Tanrı'nın ortak olarak sahip olduğu ilk şey akıldır. Fakat ortak olarak akla sahip olanlar ortak bir biçimde doğru akla sahip olanlardır; ve doğru akıl yasa olduğundan, insanların yasaya da tanrılarla ortak olarak sahip olduğuna inanılmalıdır. Buna ek olarak, yasayı paylaşanlar adaleti de paylaşanlardır. Şimdi bütün bunları paylaşanlar aynı ulusun üyeleri olarak düşünülmelidir; ve özellikle de onlar aynı otorite ve güçlere tabi iseler, aynı ulusun üyeleri oldukları iddiası çok daha doğru olur. Ve onlar aslında bir olgu olarak ilahî düzene, kutsal zihne ve aşkın güç olarak Tanrı'ya

itaat ederler. Dolayısıyla, tüm evreni hem tanrıların hem de insanların üyeleri olduğu bir ulus olarak kavramalıyız....

28 Marcus: ... Filozofların tartışmalarının bütün materyali içinde, adalet için doğduğumuzun ve bu hakkın insanların fikirlerine değil, fakat Doğaya dayandığının tam olarak fark edilmesinden daha değerli bir şey yoktur. Bu olgu, insanın akranlılığı ve diğer insanlarla birlikteliğini bir kez açıkça kavratsanız, hemen apaçık hale gelir.

29 Şimdi birbirimize olduğu kadar olduğundan başka hiçbir şey diğerine o kadar benzemez. Ne de eğer kötü alışkanlıklar ve yanlış inançlar zayıf zihinlileri etkileyip onları istedikleri yönde değiştirmezse, bütün insanların diğer bütün insanlara benzemesi gibi, kimse o kadar kendisi gibi olur. Bu nedenle, insanı her ne şekilde tanımlarsak tanımlayalım, tek bir tanım bütün insanlar için geçerli olur. Bu bir insanla diğeri arasında bir tür farklılığı olmadığını yeterli ispatıdır. [Çünkü] eğer bu farklılık olsaydı, tek bir tanım bütün insanlara uygulanamazdı. Aslında akıl—ki sadece o bütün vahşi yaratıkların üstünde bir düzeye bizi yükseltir ve çıkarımlarda bulunmamıza, ispat ve yürütmeye, problemleri tartışıp çözmemize yardımcı olur—herkes için kesinlikle ortaktır. Ve ne öğrendiği açısından değişkenlik gösterse de, en azından öğrenme kapasitesi açısından akıl değişmez bir şeydir [ya da sabittir]. Çünkü aynı şeyler duyu organları tarafından sabit bir biçimde algılanır, ve duyu organlarını etkileyen şeyler onları bütün insanlarda aynı şekilde etkiler; ve [atıfta bulunduğum] zekânın bu ilk başlangıçları, ki zihinlerimize kopyalanır, bütün zihinlere aynı şekilde kopyalanır. Dil, zihnin yorumcusu, sözcüklerin seçiminde farklılaşsa da, aynı şeyleri ifade eder [anlatır.]. Ne de doğayı bir rehber olarak kullandığında, erdemli olamayacak herhangi bir ulusa ait bir insan vardır.

31 İnsanların birbirlerine benzerliği iyilik ve kötülük eğilimlerinde kendini apaçık gösterir. Haz bütün insanlara çekici gelir, ve kötülüğe yol açan bir baştan çıkarıcı olmasına rağmen, hazzın doğal olarak iyi olana bir benzerliği vardır; çünkü haz hafifliği ve uyumluluğu ile bize tat verir, ve bu nedenle, bir mantık hatasıyla, haz bir bütün olarak [hep iyiymiş gibi] kabul edilir....

36-52. Sözü edilen ilkeler erdemlerin kendinde birer amaç olduklarını düşünen herkes tarafından desteklenecektir

40 ... Eğer öte yandan insanları haksızlık yapmaktan uzak tutan doğa değil de, [işlenen suç için] bir cezanın varlığı olsaydı, cezalandırılma tehlikesi ortadan kaldırıldığında, kötü olanı yeryüzünde rahatsız edecek başka ne tür bir korku olurdu? Fakat aslında işlediği suçu reddetmeyecek, ya da suçunu affettirmek için haklı bir kızgınlık hikâyesi uydurup, suçunu doğal bir doğruluk ilkesi açısından haklılandırmayı aramayacak denli yüzsüz bir canı hiçbir zaman var olmamıştır. Eğer kötü olan bile bu ilkelere başvurmaya cesaret ediyorsa, bu ilkeler iyiler tarafından özenle korunmalıdır! Fakat eğer kötülüğün kendisi değil de, ceza ve cezalandırılma korkusu insanları yanlış yapmaktan ve suç işlemekten alıkoşuyorsa, o zaman hiçbir adam vicdansız, haksız sayılmaz; ve değersiz adamlara dikkatsiz adamlar demek gerekir. Aynı şekilde, iyi adam olmak için, erdemden etkilenmek yerine, fayda ve kâr düşüncesiyle hareket edenlerimiz iyi değildir, [onlar] sadece kurnazdır....

42 Hepsinden en aptalca olanı, milletlerin geleneklerinde ya da yasalarında olan her şeyin adil olduğu inancıdır. Bu yasalar tiranlar tarafından yapılmış olsa dahi, onlara

adildir diyebilir miyiz? Ünlü Otuzlar Atina’da bir dizi yasa yapmayı arzu etmiş, veya Atinalılar istisnasız tiranların yasalarından hoşlanmış olsalar da, bu söz konusu yasaların adil olarak kabul edilmesini gerektirir mi? Ne de benim fikrime göre, bir Roma kralı tarafından önerilen, bir diktatörün, hatta yargılamadan istediği herhangi bir vatandaş öldürebileceğini ifade eden yasa adil bir yasa olarak görülebilir. Tek bir adalet vardır. Bu adalet bütün insan toplumlarını bağlar, ve tek bir yasaya dayanır. Bu yasa emreden ve yasaklayan doğru akıldır. Her kim ki bu yasayı, ister bir yerde yazılı olsun ister olmasın, tanımaz, adaletten mahrumdur. Eğer adalet yazılı yasalar ve ulusal geleneklere uygun olmak ise, ve eğer, karşıtlarımızın iddia ettiği gibi, her şey fayda ölçütüyle test edilecekse, o zaman kendisine kâr getireceğini düşünen herkes, yasaları, yapabilirse, ihlal edecek ve çiğneyecektir. Bundan çıkan sonuç adaletin doğada yok ise ve faydaya dayanan adalet faydanın kendisi tarafından bir tarafa itiliyorsa, hiçbir yerde olmadığıdır. Ve bu nedenle 43 doğa adaletin temeli olarak kabul edilmezse, bu [insan toplumunun dayandığı erdemlerin] ortadan kalkması anlamına gelir.

Başka nerde cömertlik ya da yurt sevgisi ya da sadakat; ya da başkalarına hizmet etme eğilimi ya da övülen iyiliklere karşılık minnettarlık göstermeye yer olacaktır? Bu erdemler kendi akranlarımızı—insanları—sevme doğal eğiliminden ortaya çıkar; ve bu da adaletin temelidir. Ayrıca, sadece insanlar için olan değil, fakat aynı zamanda tanrıların şerefine yapılan ayinler ve kutsal törenler de ortadan kalkar—ki bana göre bunların korkuyla değil, fakat insan ve Tanrı arasındaki yakın ilişkiye dayanarak korunması gerekir. Fakat eğer adalet ilkeleri insanların kararlarına, prenslerin emirlerine, ya da yargıçların hükümlerine dayanacaksa, o zaman adalet, halkın kararları ya da oylarıyla onaylandığında, hırsızlık yapanların hırsızlığını, zina ve sahtekârlık yapanların zina ve sahtekârlığını tasdik eder.

44 Eğer şeylerin doğası onların oylarıyla değiştirilebilecek kadar büyük bir güç aptalların karar ve emirlerinde varsa, o zaman onlar niçin kötü ve zehirli olanın iyi ve sağlıklı olarak düşünülmesini emretmesinler? Ve yasa adaletsiz olanı adil gösterebiliyorsa, kötüyü iyi göstermez mi? Fakat aslında iyi yasaları kötülerden yalnızca doğanın ölçütüne başvurarak ayırt edebiliriz. Ve sadece adalet ve adaletsizlik değil, fakat aynı zamanda ve istisnasız olarak bütün şerefli ve şerefsiz şeyler doğaya başvurularak ayırt edilir. Çünkü doğa insanların algılarını ortak bir biçimde yaratmıştır ve bu algıları şerefli şeyleri erdem, şerefsiz şeyleri kötülük olarak sınıflandırmamızı sağlayacak şekilde zihnimize işlemiştir.

II. Kitap

7-17. Doğa yasasının yeniden sunumu

13 Marcus: Ulusların yürürlüğe koyduğu pek çok zararlı ve ahlak bozucu yasalara—ki bu yasalar bir takım hırsızın kendi meclisinden geçirebileceği kurallardan daha fazla yasa denilmeyi hak etmiyor—ne demeli? Eğer ihmalkâr ve beceriksiz adamlar iyileştirici ilaçlar yerine ölümcül zehirlerin reçetelerini yazarlarsa, bunlara herhangi olanaklı bir biçimde doktorların “reçete”leri denilemez. Bir toplumdaki herhangi bir kaideye, söz konusu halk (tahripkâr bir düzenleme olmasına rağmen) o kaideyi kabul etse bile, yasa denilemez. Dolayısıyla, yasa her şeyin temeli (en önemlisi) ve en eskisi olan doğa ile uyum içinde yapılan âdil ve âdil olmayan şeyler arasındaki ayırmadır ve pozitif hukuk kurallarının kötüyü cezalandırıp, iyiyi savunur ve korurken rehberi doğadır.